
Ramses A. Wessel

NOVI IZZIVI MEDNARODNI ORGANIZACIJI: IMPLIKACIJE PLURALISTIČNEGA RAZUMEVANJA SVETA NA PREVLADO POLITIČNEGA NASILJA ²⁸

Uvod

Kdaj se je končala hladna vojna? To je vprašanje, ki si ga zastavljajo različni avtorji in nanj tudi različno odgovarjajo. Nekateri trdijo, da je k spremembi sveta, kakršnega smo ga poznali vse od konca 2. svetovne vojne, največ prispeval prihod gospoda Gorbačova 1. 1985 na oblast v Sovjetski zvezi. Drugi menijo, da so preobrat povzročile nedavne revolucije v Vzhodni Evropi in rušenje berlinskega zidu. Nekateri celo pravijo, da hladne vojne še ni konec in da je sedanje obdobje le nekakšna »prekinitev ognja« v odnosih med velesilama. Dejstvo je, da se je v svetu nekaj vendarle spremenilo in da je prišlo do takega prestrukturiranja mednarodnih odnosov, kakršnega nihče ni mogel predvideti. Nekateri teoretiki s področja mednarodnih odnosov pri tem poudarjajo pomen medodvisnosti, ki so se razvile v preteklem stoletju. S pomirjanjem napetosti med Vzhodom in Zahodom bi po njihovem mnenju te medodvisnosti končno lahko pritegnile pozornost, kakršno v resnici zaslužijo.

Ta članek temelji na tezi, da omenjena rastoča kompleksnost medodvisnosti vodi k zmanjševanju primerov oportunistične uporabe nasilja. Tega ne gre zamenjevati z zmanjšanjem števila konfliktov. Ravno nasprotno: rastoča kompleksnost bo verjetno vodila v naraščanje števila konfliktov. Vendar se ti konflikti ne bodo iztekali le v tradicionalne vojne

28 Članek temelji na osnutku raziskave v okviru Nizozemske organizacije za znanstveno raziskovanje NWO (april 1990). Ob tej priložnosti se zahvaljujem profesorju dr. Hylke Trompu in gospodu Jaap de Wildeu za njune ideje in pomoč pri nastajanju osnutka. Povzetek članka sem predstavil na poletnem seminarju »Political Violence IX - At the End of the Cold War: The Restructuring of International Relations« v Dubrovniku (18.6. - 23.6.1990) in na 2. mednarodni konferenci organizacije Student /Youth Pugwash v Leningradu (20.9. - 27.9.1990)

med državami. Vedno pogosteje bodo vodili tudi k drugim oblikam političnega nasilja.

Kot kaže, je meddržavnih vojn vse manj. Publikacija SIPRI za leto 1990 kaže, da lahko vojaške konflikte med državami v letu 1989 preštujemo na prste ene roke.²⁹ John Mueller je celo predvidel izumrtje vojn: "15. maj leta 1984 označuje dolgo obdobje miru med državami razvitega sveta, in sicer najdaljše, kar jih je bilo, vse od časa rimskega cesarstva".³⁰ V skladu s to tezo je tudi mnenje, da je zavračanje vojne postalo večinsko stališče že po 1. svetovni vojni. Do 2. svetovne vojne ne bi prišlo, če bi ne bilo Hitlerjeve norosti. Čeprav je trditev preveč poenostavljena, je vse bolj razširjeno stališče, da vojna med državami vsaj v Zahodni Evropi ni več mogoča.³¹

Vendar konec vojne še ne pomeni konca vojaškega nasilja. Treba je najti nove poti razreševanja novih oblik in dimenzij političnega nasilja, ki bi lahko izbruhnili v prihodnjih desetletjih na tem območju. Mednarodne organizacije bi pri tem lahko odigrale zelo pomembno vlogo.³² »Svet bo vse bolj nasilen in za mnoge ljudi vse manj varen. Vse bolj je prisotna potreba po reviziji obstoječih globalnih institucij in mehanizmov za preprečevanje in transformiranje konfliktov«.³³

29 SIPRI Yearbook 1990: World Armaments and Disarmament, Oxford University Press, New York 1990 :10. poglavje

30 John Mueller: Retreat from Doomsday: The Obsolence of Major War, Basic Books Inc., New York 1989: str.3

31 Glej Jean-Baptiste Duroselle: Western Europe and the Impossible War, Journal of International Affairs, vol.41, 1988, št.2 : 345-326 in tudi v zborniku James N. Rosenau, Hylke Tromp (ed.): Interdependence and Conflict in World Politics in sicer: Hylke Tromp : Interdependence, Security and Peace Research, Aldershot: Avebury Gower, 1989: str. 3-12

32 Namesto termina »mednarodne organizacije« uporabljam termin »mednarodna organizacija«, da bi poudaril proces namesto obstoječe organizacije kot institucije. Pri tem se opiram na terminologijo Inisa Claudea: "Posebne organizacije niso nič več kot le igrače v rokah politike moči in priročni instrumenti nacionalnih ambicij. Vendar mednarodna organizacija kot zgodovinski proces predstavlja sekularni trend k sistemskemu razvoju težen za političnimi sredstvi, ki bi iz sveta naredila varnejše okolje za človekovo bivanje." Inis L. Claude : Swords into Ploughshares: The Problems and Progress of International Organization (4. izdaja, 1. izdaja 1956), Random House, New York 1971: str. 447-448.

33 Kumar Rupensinghe: The Disappearing Boundaries between Internal and External Conflicts, tekst predstavljen na 25. jubilejni konferenci International Peace Research Association, Groningen, 3.6.-7.6.1990.

Življenje v legalni anarhiji

Eden glavnih problemov, s katerimi se ukvarja teorija mednarodnih odnosov in raziskovanje miru, je pravzaprav posledica legalne anarhije v svetu. Westfalski mir (evropskega) sveta ni le razdelil na države, ampak je uveljavil tudi koncept suverenosti. Vse od takrat so teoretiki iskali možnosti, da bi se države tej suverenosti spet odpovedale. Zakaj? Zakaj državam ne bi moglo biti dovoljeno, da za ozemlje in prebivalstvo na tem ozemlju skrbijo same? Odgovor na to vprašanje iščejo teoretiki v medodvisnosti. Zaradi medodvisnosti se mnogi problemi ne ustavijo in končajo na mejah t.i. suverenih držav.

Mnogi teoretični pristopi k temu problemu so se razvijali po 1. svetovni vojni: funkcionalizem (Mitrany), neo-funkcionalizem (Haas), federalizem (Whare), regionalizem (Nye), supranacionalizem (Deutsch) in legalizem (Clarck in Sohn).³⁴ Vsi ti pristopi temeljijo na državo-centričnem pogledu. To pomeni, da so problemi varnosti problemi suverenih držav in da gre v glavnem za probleme v vojaški in ekonomski sferi.

Vsaka od treh znanih paradig, realizem, pluralizem in strukturalizem, ponuja drugačno rešitev problemov varnosti, ki se pojavljajo med državami.³⁵ »Realizem« poudarja supranacionalne rešitve, pri čemer je federalna globalna struktura najboljša rešitev. Za »pluralizem« predstavlja končni cilj »globalna varnostna skupnost«. Namesto pristopa »od vrha navzdol«, pluralisti iščejo rešitve s pomočjo strategije »od spodaj navzgor«. Transnacionalne organizacije in gibanja (tudi cerkve, družbena gibanja, mediji, podjetja in posamezniki), ki delujejo prek državnih meja, bodo sčasoma načele sistem držav. In končno, »strukturalizem« vidi rešitev le v ustvarjanju »enakosti« v svetu in v uveljavljanju solidarnosti.

Teorija medodvisnosti sodi v okvir »pluralistične« paradigme. Teorija poudarja pomen širokega spektra povezav med mednarodnimi dejavniki. Pri tem posveča največ pozornosti učinkovanju te strukture na uporabo nasilja. To je izhodišče, od koder bi lahko medodvisnost vodila k varnejše-

34 David Mitrany: *A Working Peace System*, Quadranglite Books, Chicago 1966 (prava izdaja 1943) ali *The Functional Theory of Politics*, Martin Robertson, London 1975; Ernst B. Haas: *Beyond the Nation State*, 1965; Kenneth Wheare: *Federal Government*, Oxford University Press, Oxford 1965 (4. izdaja); Joseph S. Nye: *Peace in Parts: Integration and Conflict in Regional Organizations*, Boston 1971; Karl W. Deutsch, et al: *Nationalism and Social Communications: Political Community and the North Atlantic Area*, Princeton University Press, Princeton, N.J. 1957; Grenville Clark, Louis B. Sohn: *World Peace through World Law*, Harvard University Press, Cambridge 1966.

35 M.Light, A.J.R. Groom (ed): *International Relations: A Handbook on Current Theory*; Michael Banks: *The Inter-Paradigm Debate*, Francis Pinter, London 1985: str.7-26.

mu svetu. Vendar bi hkrati povzročala tudi več konfliktov. »Globalna medodvisnost je razširila spekter globalnih vprašanj in hkrati otežila njihovo reševanje.«³⁶ Oblike mednarodnega organiziranja naj bi pri tem ponujale rešitev problema. Tako kot »realizem« in »strukturalizem« je tudi teorija medodvisnosti ponudila v glavnem rešitve problema vojne med državami. Tudi v tem primeru je odgovornost za politično nasilje, do katerega prihaja v današnjem svetu, pripisana suverenim državam.

Redefinicija varnosti

V letu 1986 je vlada Združenih držav Amerike za obrambo pred »tujo vojaško grožnjo« porabila 273 milijard dolarjev. Le borih 18 milijard dolarjev je porabila za obrambo pred ekološkimi grožnjami.³⁷ Za marsikoga je misel, da bi vlade resno opozorili na spreminjajoče se prioritete pri zagotavljanju varnosti zelo mikavna. To bi prav gotovo morali storiti. Toda dokler ni oblikovan nujen teoretični okvir (za posredovanje na znanstvenih temeljih, namesto z zgolj čustvenimi reakcijami), se moramo dajanju dolgoročnih nasvetov varnostni politiki izogibati. Zato si najprej oglejmo teoretične implikacije spreminjajočih se prioritet pri zagotavljanju varnosti.

Vse od nastanka sistema suverenih držav je prihajalo do številnih teoretičnih razprav o vprašanju, kako preseči beligerentni značaj tega sistema držav. Mnogo manj razprav je bilo o konceptu varnosti. Poglavitni vzrok je v tem, da je koncept varnosti tesno povezan z načelom državne suverenosti, a ravno ta naj bi bila krivec za pomanjkanje varnosti.

Redefinicija varnosti, ki bi bila v skladu s sedanjo situacijo v svetovni politiki, bi pomenila prekinitev tesne povezanosti med konceptoma suverenosti in varnosti.³⁸ Kar zadeva vojaško varnost, za nestabilnost in pomanjkanje varnosti ne moremo v celoti kriviti le sistema držav. Sistem suverenih držav je bil odgovor na nasilni značaj prejšnje hierarhične strukture. To je bila oblika mednarodnega organiziranja, ki je poskušala urejati problem naraščajoče medodvisnosti. Vendar različni mednarodni predpisi, sporazumi in institucije v tem smislu navadno predstavljajo

36 Charles W. Kegley jr., Eugene R. Wittkopf: *World Politics: Trend and Transformation*, St. Martin's Press, London 1989 (3. izdaja): str. 513.

37 Glej v Michael Renner: *National Security: The Economic and Environmental Dimensions*, Worldwatch Paper 89, Worldwatch Institute 1989.

38 Glej tudi v R.B.J. Walker: *Security, Sovereignty and the Challenge of World Politics*, Alternatives vol. XV, št. 1, 1990: str. 3-28.

nujne pogoje mednarodne ureditve (reda), ki državno suverenost sploh omogočajo, in ne kot temeljni izziv državni suverenosti.³⁹

Glede na zahteve po »kolektivni« ali »skupni« varnosti, je treba k samemu konceptu pristopati z mislijo na drugačno razumevanje sveta (view of the world). Literatura iz obdobja prve polovice sedemdesetih let 20. stoletja je poudarjala pomembnost transnacionalnih percepcij in vpliva naraščajoče medsebojne povezanosti. Implikacije teh transnacionalnih percepcij za radikalno spremembo v konceptu varnosti je moč ponazoriti s spreminjajočo se vlogo kitajskega zidu: » Vsako leto zid obišče na tisoče tujih turistov, ki prinašajo državi devize in tuje navade. Njihovo prisotnost domačini tolerirajo, celo zaželeno je. Kitajski voditelji vedo, da je ugodna plačilna bilanca lahko močnejši temelj varnosti v časih globalne ekonomske kompeticije kot pa vojaška moč ali suvereno »zidovje«. Strateška vrednost Velikega zidu za Kitajsko danes ni v tem, da bi jo ograjeval od tujega sveta, pač pa v tem, da tuje privablja.«⁴⁰

Razumevanje sveta, v katerem igrajo državne meje manj pomembno ali vsaj drugačno vlogo, gotovo bolj ustreza stvarnosti. Toda pri tem nastaja tudi vrsta težav. Prvo je moč najbolje razumeti v besedah Walkerja in Mendlowitza: "Celo zapleten model, ki usmerja subnacionalne, supranacionalne, transnacionalne in nacionalne dejavnike, lahko bolj natančno reflektira raznovrstnost v sodobni politiki, a hkrati ni nujno, da pojasnjuje tudi izvire, naravo ali pomen te raznovrstnosti. Ni nujno, da pravilno identificira ali celo analizira interaktivne odvisnosti in medodvisnosti, ki se križajo z nacionalnimi mejami. Potrebujemo nov model za pojasnjevanje nastajajoče globalne delitve dela in lokalnih, regionalnih in mednarodnih konfliktov."⁴¹ Zadeve zapletejo tudi mnogi tako imenovani pluralistični pogledi, ki v končnem stremijo za globalno integracijo, ki pa ne more biti rešitev za na novo porajajoče se varnostne probleme. Paradoks je, da pluralistične opcije ponujajo rešitev le v primeru, da ne problematizirajo sedanje svetovne strukture. Varnost ni odvisna od kontinuiranega procesa integracije in tudi dezintegracija ni vzrok za manjšo

39 R.B.J.Walker, Saul H. Mendlovitz (ed): *Contending Sovereignties : Redefining Political Community*: R.J.B. Walker, Saul H. Mendlovitz: *Interrogating State Sovereignty*, Lynne Rienner, Boulder and London 1990: str.3. Kljub temu, da je delo Walkerja in Mendlovitza pri problemih suverenosti in varnosti zelo zanimivo in dragocen vir, je hkrati še eno dokazovanje teze, da je sistem suverenih držav glavni krivec za pomanjkanje varnosti v mednarodni skupnosti (kljub temu, da isto tezo tudi sama včasih kritizirata).

40 Povzeto po Patricia M. Mische: *Ecological Security in an Interdependent World, Breakthrough*, Summer/Fall 1989: str. 8.

41 Walker, Mendlovitz: prav tam, str. 25.

varnost sveta. Pozivi za odcepitev ali neodvisnost (slednje se ne zdi več možno) v državah, kot sta Sovjetska zveza ali Jugoslavija so lahko pomembni iz več razlogov, vendar dolgoročno ne učinkujejo na vprašanja, ki zadevajo varnost.

Prizadevanja za integracijo so bila dejansko napaka mnogih pionirjev v pluralističnem pristopu ob koncu šestdesetih in v začetku sedemdesetih let tega stoletja. Njihova zaverovanost v dominantnost držav je v osemdesetih letih nekatere od njih vrnila k pojmovanju »držav kot glavnih dejavnikov«. ⁴² Vse to zelo otežuje iskanje prostora za nova vprašanja varnosti v obstoječih teorijah, kar spet zapleta možnosti vzpostavljanja novih institucionalnih dogovorov in ureditev.

Ohranjanje miru - tradicionalna funkcija mednarodne organizacije

Za raziskovalce problemov miru je vzpostavitev mednarodne organizacije pomembna v najmanj dveh smislih. Vprašanje, ki se največkrat znajde pod lupo raziskovalcev odnosov med oblikovanjem mednarodnih organizacij in uporabo nasilja, zadeva reševanje konfliktov. V tem pristopu gre za idejo o »kolektivni varnosti«, ki je bila temelj za Društvo narodov in za sedanji sistem Združenih narodov. Tudi NATO in Varšavski sporazum temeljita na tej ideji.

Mednarodne organizacije bi lahko v mednarodnih konfliktih igrale tudi posredno, bolj preventivno vlogo. Tu gre za močnejši poudarek pri iskanju večjih možnosti za sodelovanje, za prestopanje ravni lojalnosti, možnosti za dogovarjanje in za druge instrumente vpliva (ne le za vojaško silo). Ob povečani stopnji globalne medodvisnosti pomembnost tega pristopa narašča. Tu lahko vidimo interakcijo med medodvisnostjo in mednarodno organizacijo: medodvisnost zahteva boljše mednarodno organizacijo, toda povečanje institucionalne prepletenosti hkrati vodi k večji medsebojni odvisnosti.

V proučevanju mednarodne organizacije je kot pristop dolgo prevladovala t.i. politika moči. V situaciji mednarodne anarhije se je omejevanje držav nagnjenih k vojni zdelo pomembno. Instrumenti tega omejevanja so bila načela zastraševanja, pogodbe ali druge institucionalne regulacije. Kongresni sistem, ki so ga uvedli na Dunajski konferenci I.

42 Glej še Ramses A. Wessel : *Interdependence Theory from 1970-1990: The Contribution of Robert Keohane*, *Transaktie*, vol.19, št.1 1990: str.25-39. Besedo »pionirji« v tem odstavku uporabljam, le da bi opisal oživljanje pluralistične misli okoli leta 1970 in ne zanikam obstoja pluralistične tradicije.

1815, je ena od posledic te ideje. Zagotavljal je stabilnost z instrumenti politike moči (in tako ustvaril potrebo po Haški mirovni konferenci za omejitev oborožitve).

»Realistična« vizija mednarodne organizacije je dominirala po 2.svetovni vojni. V središču pozornosti so bile države kot mednarodni dejavniki. Mednarodne organizacije so bile oblikovane zato, da bi pridale pragmatičnemu kongresnemu sistemu bolj institucionaliziran značaj. Z oživiljanjem teorije o medodvisnosti v sedemdesetih letih tega stoletja so se zdele tudi mednarodne organizacije možna rešitev globalnih problemov, s katerimi se je svet soočal. To je vodilo v tretji val institucionalizacije. Do drugega je prišlo okoli leta 1960, ko sta razvoj v Evropi in proces dekolonizacije pospešila takratno institucionalizacijo.

Zdaj je spet prišel čas revizije sistema mednarodne organizacije in čas za njegovo prilagajanje sedanji mednarodni situaciji, v kateri je državna suverenost postala legalna fikcija. Zdaj je treba pozornost posvečati ne le vojni, ampak tudi drugim manifestacijam političnega nasilja.

Spreminjanje oblik in vzrokov političnega nasilja

Ena od tez tega članka je, da je treba za obvladovanje različnih oblik političnega nasilja s katerimi se svet sooča danes, vzpostavljati nove oblike mednarodne organizacije. Kot že rečeno, se obstoječa literatura o mednarodni organizaciji v glavnem ukvarja s problemom tradicionalnih meddržavnih vojn. Toda nastale so nove oblike političnega nasilja in te nove oblike ne upoštevajo meddržavnih meja ali državne suverenosti. Ne porajajo se med državami, ampak mimo držav. Ne gre za vojne med vladami, ampak za nasilje med nevladnimi in vladnimi dejavniki ali med samimi nevladnimi dejavniki. So stranski učinek povečane globalne medodvisnosti. Opazujemo lahko različne oblike političnega nasilja, ki z naraščajočimi medodvisnostmi v svetu postajajo vse pomembnejše in se vse pogosteje odvijajo na mednarodni ravni: rasistično nasilje, terorizem, "siciljanske" vojne in organizirani kriminal. Učinkovito zatiranje teh oblik nasilja zato zahteva nove strukture v organizaciji, in sicer take, ki presejajo sistem držav.

Preden ugotovimo, kakšne spremembe so potrebne v obstoječih mednarodnih organizacijah in na kakšnih temeljih naj bi se znova vzpostavile, moramo analizirati vzroke, ki so pripeljali do novih oblik političnega nasilja. Konflikti, ki lahko vodijo k »nedržavnemu« političnemu nasilju, so lahko različni: ideološki ali religiozni konflikti, rasni konflikti, ekološki konflikti, konflikti identitete, ekonomski konflikti. Ti

konflikti se ne iztečejo nujno v politično nasilje, so pa njegov možni vzrok. Ideološki in religiozni konflikti pogosto nastanejo med skupinami znotraj dveh ali več različnih narodov (kot na primer v iransko-iraškem konfliktu). Problem je, da v mnogih primerih vlade uradno, s tem kar se dogaja, nimajo nobene zveze. To pa izredno otežuje nadzor obstoječih mednarodnih organizacij. Do rasnih konfliktov lahko pride kot do stranskih učinkov izboljšanih možnosti komunikacije in transporta beguncev in drugih imigrantov. Tretja oblika konfliktov, ekološki konflikti, bodo verjetno v prihodnosti ena od najbolj ogrožujočih oblik, če upoštevamo razširjeno literaturo o konceptu »ekološke varnosti«. ⁴³ Onesnaževanje okolja skupaj s širjenjem puščav in uničevanjem pragozda lahko vodi v konflikte zaradi ozemlja, vode ali svežega zraka. Ekološki problemi lahko vodijo tudi k nenadzorovanim migracijam in tokovom beguncev iz opustošenih območij. Kot možne vire novih oblik nasilja v svetu avtorji pogosto navajajo tudi konflikte identitete ali etnične konflikte. Nove možnosti za politično nasilje nastajajo, ko skupine znotraj držav in čez državne meje, zahtevajo avtonomijo. Problem je v tem, da državne meje ne sovpadajo z etničnimi mejami. Le v 13 primerih živijo narodi ene etnične skupine (in sicer večina) v eni državi. ⁴⁴ Zadnja oblika konfliktov, ki jo tu omenjamo zadeva ekonomske konflikte. Prvič, vse več sodelovanja med Vzhodom in Zahodom utegne povečati prepad med Severom in Jugom. Večje potrebe po naravnih virih, ki jih spodbuja naraščajoča ekonomska blaginja na Severu, lahko pripeljejo do novih konfliktov. Drugič, koncept »dinamične revščine«, po katerem podrejenost razvitim za narode tretjega sveta ni več sprejemljiva, lahko vodi k bolj agresivnemu odnosu do celotne severne hemisfere. Ker »normalna« vojna proti Severu za države Juga ni sprejemljiva, so ekonomski ukrepi alternativa, ki utegne izzvati vojaško nasilje Severa.

⁴³ Seveda koncept varnosti okolja oziroma ekološke varnosti zajema v glavnem grozno segrevanja zemeljskega ozračja, nastajanja ozonskih lukenj, kislega dežja, razširjanja puščav, uničenje pragozda, akumuliranje odpadkov, pomanjkanje pitne vode, prenaseljenost nekaterih območij in onesnaženje oceanov kot take. Koncept le redko povezuje te probleme s političnim nasiljem, ki ga lahko povzročijo.

⁴⁴ Koen Koch: *The New Nationalism in Central and Eastern Europe and European Security: Old Problems, New Perspectives*, referat na poletnem seminarju »Political Violence IX - At the End of the Cold War: The Restructuring of International Relations, Dubrovnik 20. junij 1990. Koch med drugim trdi, da novo nastale nacionalistične tendence v Vzhodni Evropi niso gotova grožnja mednarodni varnosti zaradi svojega notranjepolitičnega značaja.

Novi izzivi za mednarodno organizacijo

V raziskovanju na tem področju je prišlo do pomembnega premika od »mednarodnih odnosov« k »svetovni politiki« ali »Weltinnenpolitik« (Von Weizsacker). Vse pogosteje lahko svet opazujemo kot »moderen svetovni sistem« (Wallerstein) ali »svetovno družbo« (Burton).⁴⁵ Razlike med temi in bolj tradicionalnimi pristopi so v dejstvu, da so v preučevanju svetovne politike analize omenjenih problemov usmerjene na globalno namesto na meddržavno raven.

Do tu je vse prav! Težave nastopijo pri iskanju rešitve za ohranjanje mednarodne varnosti. Mednarodna organizacija res lahko ponudi rešitve problemov mednarodne varnosti. Zelo obsežna literatura o tem je pri tem dragocena pomoč. Vendar implicitno ali eksplicitno, literatura temelji na predpostavki, da je mednarodni sistem suverenih držav glavni krivec za to, da svetovnega miru še nismo dosegli.

Če želimo pri zatiranju transnacionalnih oblik političnega nasilja uporabljati načelo mednarodne organizacije, potem moramo problem nujno redefinirati. Nove oblike političnega nasilja ne bodo izginile z razpustitvijo sistema držav. Z raziskovanjem moramo ugotoviti, kako lahko oblike mednarodne organizacije (»režimi«, »mednarodne institucije« itd.) prispevajo k reševanju tega problema in na kateri ravni (nacionalni, regionalni, globalni) je urejanje tega področja najbolj učinkovito.

Sklep in možne rešitve

Izhajajoč iz teze, da omenjenih oblik političnega nasilja ni mogoče obvladovati vse dotlej, dokler bomo razmišljali le v okvirih nacionalnih držav, je eno od možnih področij, kjer bi lahko iskali rešitve - nedržavna raven. Mednarodne nevladne organizacije (MNO) predstavljajo 90% vseh mednarodnih organizacij. So nekakšni forumi za koordinacijo med gospodarskimi ali drugimi interesnimi skupinami na določenem področju mednarodnih odnosov. MNO so lahko logično izhodišče. Vendar imajo MNO v mednarodnih odnosih čuden položaj. Kljub dejstvu, da niso nov

⁴⁵ Tak pogled na svet zasledimo v delih kot je npr. James N. Rosenau (ed.): *Linkage Politics*, Free Press, New York 1969; Robert O. Keohane, Joseph S. Nye: *Power and Interdependence: World Politics in Transition*, Little Brown, Boston 1975; John Burton: *World Society*, Cambridge University Press, Cambridge 1972; Richard Falk: *A Study of Future Worlds*, Macmillan, New York 1975; Immanuel Wallerstein: *The Modern World System*, Academic Press, New York 1974.

pojavn (Red rožnega venca, l. 1964 naj bi bila prva MNO), so države in državne organizacije ali mednarodne vladne organizacije (MVO) dominantni dejavnik v mednarodnem sistemu in v mednarodnih odnosih se jim posveča skorajda vsa pozornost. MNO celo niso del mednarodnega pravnega sistema in so v tem smislu »mednarodno-pravni izobčenci«. ⁴⁶ Razen Belgije nima nobena država uradnih legalnih povezav z MNO.

Za rešitev te težave in problemov okoli MNO in problemov zatiranja novih oblik političnega nasilja so potrebne tako nevladne kot tudi vladne pobude. Institucija, ki bi združevala tako nevladne kot tudi vladne strokovnjake s specifičnih področij, bi lahko ponudila rešitev. Mednarodna organizacija dela (ILO) je dober zgled za strukturiranje te ideje. Na tem področju je bilo opravljenega že veliko raziskovanja. Posebno t.i. »režimske« teorije ponujajo dobre temelje tem idejam. ⁴⁷ Vendar bi morali boljše razdelati načine uporabe teh institucionalnih aranžmajev za obvladovanje (ali bolje za preprečevanje) omenjenih oblik političnega nasilja. Na primer, ali lahko razširimo obseg nalog že obstoječih »specializiranih« institucij ali pa moramo vzpostaviti posebne strukture za obvladovanje in razreševanje konfliktov, ko do njih pride.

Ta članek seveda ne ponuja rešitve omenjenih problemov političnega nasilja. S tem člankom želim le opozoriti na potrebo po preusmerjanju pozornosti teoretikov mednarodnih odnosov in mirovnih raziskav - od meddržavnih vojn k drugim oblikam političnega nasilja. Teorije, ki se ukvarjajo z oblikovanjem svetovne vlade danes ni moč slišati. Vsa pozornost je usmerjena k sodelovanju med legalno suverenimi entitetami v svetu. V tem stoletju se je mednarodno sodelovanje zelo okrepiło. Število MVO se je povečalo s 37 v letu 1909 na 309 v letu 1988 in v istem obdobju se je število MNO povečalo s 176 na 4518. ⁴⁸ Mednarodno sodelovanje in institucionalizacija, posebno na specifičnih področjih, se je izkazala za

⁴⁶ A.J.R. Groom, Paul Taylor (ed.): *Functionalism: Theory and Practice in International Relations*: Anthony J.N., Kjell Skjelsbaek: *Transnational Associations and their Functions*, University of London Press, London 1975: str.196.

⁴⁷ Glej Stephen D. Krasner (ed.): *International Regimes*, Cornell University Press, Ithaca, London 1983; glej tudi Robert O. Keohane: *After Hegemony: Cooperation and Discord in the World Political Economy*, N.J. Princenton University Press, Princenton 1984.

⁴⁸ Podatki so povzeti po Zborniku mednarodnih organizacij (*Yearbook of International Organizations*) 1988/89, ki ga izdaja Union of International Associations v Bruslju. Podatki kažejo le število »konvencionalnih« mednarodnih teles. Z malce drugačno metodologijo bi lahko prišli tudi do večjega števila mednarodnih organizacij: skupaj 20 000 in sicer 18 000 MNVO in 2000 MVO. Glej tudi Elise Boulding: *Building a Global Civic Culture: Education for an Interdependent World*, Teachers College, Columbia University, New York 1988: str.35.

relativno uspešno. Prizadevanja za širjenje teh oblik mednarodne organizacije na nove probleme političnega nasilja gotovo niso brez možnosti za uspeh.

S koncem hladne vojne je medsebojna (konfrontalna) odvisnost med Vzhodom in Zahodom izginila. Podpis CFE sporazuma (9.novembra 1990) je odpravila dotlej še obstoječe dvome.⁴⁹ Razvile so se nove ideje za strukturiranje novih oblik sodelovanja. V Evropi KEVS nudi dobre okvire takemu razvoju. Mnogi članki v revijah in časopisih odsevajo živahnost razprave o tem vprašanju. KEVS bi lahko bila dobro izhodišče za vzpostavljanje novega sistema varnosti v Evropi. Ena od prednosti je vključenost t.i. nevtralnih držav v ta proces.

Češkoslovaška vlada je aprila 1990 ponudila zanimiv predlog, ki vsebuje več korakov.⁵⁰ Glavna ideja je v vzpostavljanju Varnostnega sveta. Ta svet naj bi imel posvetovalne in nadzorne funkcije in na daljši rok tudi možnosti preprečevanja konfliktov, možnosti sprejemanje resolucij in posredovanja v konfliktih. Predlog je zanimiv, ker upošteva ekonomske, ekološke in človeške vire konfliktov. V skladu s predlaganim naj bi Evropa končno krenila v smeri konfederacije.

Eden od nujnih predpogojev za uspeh pri vzpostavljanju novega sistema varnosti v Evropi je pristop, usmerjen k dejavnikom in k problemom. Stopnja varnosti samo zaradi prizadevanj za končno integracijo evropskih držav ne bo nič večja. S kolapsom Varšavskega sporazuma in vojaške učinkovitosti NATO so se odprle nove možnosti za varnostno skupnost. Nova organizacija bi nudila možnosti za upoštevanje tudi tistih oblik političnega nasilja, ki utegnejo v prihodnjih desetletjih postati ene najbolj nevarnih.

Prevedla: Zorica Bukinac

⁴⁹ Termin je povzet po članku J.H. de Wilde v katerem avtor uporablja različne tipologije medodvisnosti na različnih ravneh analize. Jaap de Wilde: A Short History of Global Interdependence, Development and Security 1989: str.28.

⁵⁰ Bolj podrobno v Christine M. Merkel: The Helsinki Process and Future Peace Structures in Europe, Helsinki Monitor, vol.1 št.3 1990: str. 16-19